

Investigating the Impact of Moral Intelligence on Auditors' Professional Judgment

Mohammadreza Nikbakht *

*Corresponding Author, Associate Prof., Department of Accounting, Faculty of Management, Faculty of Accounting and Financial Sciences, College of Management, University of Tehran, Tehran, Iran. E-mail: mnikbakht@ut.ac.ir

Amir Mosalman Abdol Abadi

Ph.D. Candidate, Department of Accounting, Faculty of Management, Faculty of Accounting and Financial Sciences, College of Management, University of Tehran, Tehran, Iran. E-mail: amir.mosalman7@ut.ac.ir

Arash Soleimani Farsani

Ph.D. Candidate, Department of Accounting, Faculty of Human Science, Khorasgan Branch, Islamic Azad University, Isfahan, Iran. E-mail: a_soleimanifarsani@yahoo.com

Neda Shahin Fard

MSc., Department of Accounting, Faculty of Human Science, Shahre Kord Branch, Islamic Azad University, Shahre Kord, Iran. E-mail: neda_shahin14@yahoo.com

Abstract

Objective

The purpose of this study is to investigate the impact of moral intelligence on the professional judgment of auditors. It also seeks to rate the impact of each of the 10 components of ethical intelligence on the judgment of auditors.

Methods

This study is applied in its purpose and analytical-inferential in its implementation approach. The statistical population for this study comprised auditors from the Supreme Audit Court of Iran (SAC) across three provinces: Isfahan, Yazd, and Chaharmahal and Bakhtiari. The sample size consisted of 115 individuals selected from these provinces. Two standard questionnaires of moral intelligence and professional judgment of auditors (Cronbach's alpha 0.954 and 0.936, respectively) were used to collect the required data. Out of 115 distributed questionnaires, 104 questionnaires were usable. Analysis of research data was performed to test research hypotheses using the Spearman test and to rank the effect of ethical intelligence components on the judgment of auditors using the Friedman test and SPSS software.

Results

The study findings reveal that all 10 components of moral intelligence significantly influence the professional judgment of auditors. Notably, the components of commitment, acknowledgment of mistakes and failures, and the ability to forgive one's mistakes demonstrated the most substantial impact on auditors' professional judgment.

Conclusion

In conclusion, the impact of all 10 components of moral intelligence manifests in performance aligned with principles, values, and beliefs. This includes attributes such as honesty, perseverance, commitment to doing what is right, honoring promises, taking personal responsibility for decisions, acknowledging mistakes and failures, and embracing the duty to serve others. Actively interested in others, the ability to forgive one's own mistakes, and the ability to forgive the mistakes of others were proven by the professional judgment of auditors. The components of moral intelligence were ranked based on their impact on the professional judgment of auditors, revealing a distinct hierarchy. At the forefront, fulfillment of the promise emerged as the most influential component, boasting an impact rate of 6.87. Following closely behind, admitting mistakes and failures garnered significant importance with an impact rate of 6.85. The ability to forgive one's own mistakes also proved to be a crucial factor, with an impact rate of 6.68. Moreover, performance grounded in principles, values, and beliefs held considerable sway over auditor judgment, registering an impact rate of 6.10. Similarly, honesty was deemed influential, with an impact rate of 6.08. Actively demonstrating interest in others and assuming responsibility for personal decisions shared a joint impact rate of 5.78, highlighting their significance in shaping auditor judgment. Accepting responsibility to serve others followed closely behind, with an impact rate of 5.70. Conversely, perseverance and insistence on the right exhibited a comparatively lower impact, with a rate of 4.90. Lastly, the ability to forgive the mistakes of others concluded the ranking, with an impact rate of 4.86.

Keywords: Moral Intelligence, Professional Judgement, Auditors.

Citation: Nikbakht, Mohammadreza; Mosalman Abdol Abadi, Amir; Soleimani Farsani, Arash & Shahin Fard, Neda (2023). Investigating the Impact of Moral Intelligence on Auditors' Professional Judgment. *Accounting and Auditing Review*, 30(4), 781-797. (in Persian)

Accounting and Auditing Review, 2023, Vol. 30, No.4, pp. 781-797

Published by University of Tehran, Faculty of Management

<https://doi.org/10.22059/ACCTGREV.2023.341449.1008673>

Article Type: Research Paper

© Authors

Received: April 11, 2022

Received in revised form: May 26, 2023

Accepted: December 17, 2023

Published online: January 20, 2024

بررسی تأثیر هوش اخلاقی بر قضاوت حرفه‌ای حساب‌رسان

محمد رضا نیکبخت*

* نویسنده مسئول، دانشیار، گروه حسابداری، دانشکده حسابداری و علوم مالی، دانشکدگان مدیریت، دانشگاه تهران، تهران، ایران. رایانامه: mnikbakht@ut.ac.ir

امیر مسلمان عبدل آبادی

دانشجوی دکتری، گروه حسابداری، دانشکده حسابداری و علوم مالی، دانشکدگان مدیریت، دانشگاه تهران، تهران، ایران. رایانامه: amir.mosalman7@ut.ac.ir

آرش سلیمانی فارسانی

دانشجوی دکتری، گروه حسابداری، دانشکده علوم انسانی، واحد خوراسگان، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران. رایانامه: a_soleimanifarsani@yahoo.com

ندا شاهین فرد

کارشناسی ارشد، گروه حسابداری، دانشکده علوم انسانی، واحد شهر کرد، دانشگاه آزاد اسلامی، شهر کرد، ایران. رایانامه: neda_shahin14@yahoo.com

چکیده

هدف: هدف از این پژوهش بررسی تأثیر هوش اخلاقی بر قضاوت حرفه‌ای حساب‌رسان و رتبه‌بندی میزان تأثیر هر یک از مؤلفه‌های ده‌گانه هوش اخلاقی بر قضاوت حرفه‌ای حساب‌رسان است.

روش: این پژوهش از نظر هدف، کاربردی و از نظر فرایند اجرا، تحلیلی - استنباطی است. جامعه آماری پژوهش، حساب‌رسان دیوان محاسبات در سه استان اصفهان، چهارمحال و بختیاری و یزد است که با استفاده از روش نمونه‌گیری در دسترس، تعداد ۱۱۵ نفر به عنوان نمونه انتخاب شدند. ابزار گردآوری داده‌های پژوهش، پرسش‌نامه است که بدین منظور از دو پرسش‌نامه استاندارد هوش اخلاقی و قضاوت حرفه‌ای حساب‌رسان استفاده شد (آلفای کرونباخ به ترتیب ۰/۹۵۴ و ۰/۹۳۶). از تعداد ۱۱۵ پرسش‌نامه توزیع شده، ۱۰۴ پرسش‌نامه قابلیت استفاده داشت. تجزیه و تحلیل داده‌ها و نیز آزمون فرضیه‌های پژوهش با استفاده از آزمون اسپیرمن انجام شد. به منظور رتبه‌بندی تأثیر مؤلفه‌های هوش اخلاقی بر قضاوت حرفه‌ای حساب‌رسان نیز، از آزمون فریدمن و همچنین نرم‌افزار اسپس اس اس انجام شد.

یافته‌ها: نتایج پژوهش بیانگر تأثیر هر ۱۰ مؤلفه هوش اخلاقی، بر قضاوت حرفه‌ای حساب‌رسان است که در میان آن‌ها، مؤلفه‌های وفای به عهد، اقرار به اشتباه‌ها و شکست‌ها و توانایی در بخشش اشتباه‌های خود، بیشترین تأثیر را بر قضاوت حرفه‌ای حساب‌رسان نشان دادند.

نتیجه‌گیری: می‌توان گفت تأثیر هر ده مؤلفه هوش اخلاقی، یعنی عملکرد مبتنی بر اصول، ارزش‌ها و باورها، راست‌گویی، استقامت و پافشاری برای حق، وفای به عهد، مسئولیت‌پذیری برای تصمیمات شخصی، اقرار به اشتباه‌ها و شکست‌ها، قبول مسئولیت برای خدمت به دیگران، فعالانه علاقه‌مند بودن به دیگران، توانایی در بخشش اشتباه‌های خود و توانایی در بخشش اشتباه‌های دیگران، بر قضاوت حرفه‌ای حساب‌رسان به تأیید رسید. رتبه‌بندی مؤلفه‌های هوش اخلاقی، بر اساس میزان تأثیر آن‌ها بر قضاوت حرفه‌ای حساب‌رسان، نشان می‌دهد که رتبه ۱ مؤلفه وفای به عهد با میزان تأثیر ۶/۸۷، رتبه ۲ مؤلفه اقرار به اشتباه‌ها و شکست‌ها با میزان تأثیر ۶/۸۵، رتبه ۳ مؤلفه توانایی در بخشش اشتباه‌های خود با میزان تأثیر ۶/۶۸، رتبه ۴ مؤلفه عملکرد مبتنی بر اصول، ارزش‌ها و باورها با میزان تأثیر ۶/۱۰، رتبه

۵ مؤلفه راست‌گویی با میزان تأثیر ۶/۰۸، رتبه ۶ مؤلفه فعالانه علاقه‌مند بودن به دیگران با میزان تأثیر ۵/۷۸، رتبه ۷ مؤلفه مسئولیت‌پذیری برای تصمیم‌های شخصی با میزان تأثیر ۵/۷۸، رتبه ۸ مؤلفه قبول مسئولیت برای خدمت به دیگران با میزان تأثیر ۵/۷۰، رتبه ۹ مؤلفه استقامت و پافشاری برای حق با میزان تأثیر ۴/۹۰ و رتبه ۱۰ مؤلفه توانایی در بخشش اشتباه‌های دیگران با میزان تأثیر ۴/۸۶ است.

کلیدواژه‌ها: هوش اخلاقی، قضاوت حرفه‌ای، حسابرسان.

استناد: نیکبخت، محمدرضا؛ مسلمان عبدال‌آباد، امیر؛ سلیمانی فارسانی، آرش و شاهین فرد، ندا (۱۴۰۲). بررسی تأثیر هوش اخلاقی بر قضاوت حرفه‌ای حسابرسان. *بررسی‌های حسابداری و حسابرسی*، ۳۰(۴)، ۷۸۱-۷۹۷.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۱/۲۲

تاریخ ویرایش: ۱۴۰۲/۰۳/۰۵

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۹/۲۶

تاریخ انتشار: ۱۴۰۲/۱۰/۳۰

doi: <https://doi.org/10.22059/ACCTGREV.2023.341449.1008673>

بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، ۱۴۰۲، دوره ۳۰، شماره ۴، صص. ۷۸۱-۷۹۷

ناشر: دانشکده مدیریت دانشگاه تهران

نوع مقاله: علمی پژوهشی

© نویسندگان

مقدمه

امروزه اقتصاد کشورهای صنعتی در کنترل شرکت‌های سهامی بزرگ قرار دارد که سرمایه خود را از میلیون‌ها سرمایه‌گذار تأمین کرده‌اند، این سرمایه‌گذاران با توجه به صورت‌های مالی حسابرسی شده^۱ که توسط شرکت‌ها انتشار می‌یابد، نسبت به درستی یا نادرستی سرمایه‌گذاری خود اطمینان حاصل می‌کنند. در صورت گمراه کننده بودن صورت‌های مالی، سرمایه‌گذاران و اعتباردهندگان که متحمل زیان‌های مالی می‌شوند، می‌توانند حسابرسان را به عملکرد نادرست حرفه‌ای متهم سازند و آن‌ها را برای جبران خسارت خود تحت پیگرد قانونی قرار دهند. مسئولیت بالقوه حسابرسان در برابر اشخاصی که ممکن است از عملکرد آنان زیان ببینند، به مراتب بیشتر از پزشکان یا سایر افراد حرفه‌ای است. یکی از دلایل این موضوع، زیاد بودن بالقوه تعداد افراد زیان دیده است. چنانچه یک پزشک یا وکیل حقوقی سهل‌انگاری کند یا دچار اشتباهی در تصمیم‌گیری شود طرف زیان دیده، معمولاً تنها شخص بیمار یا موکل او است، اما اگر حسابرس مستقل به درستی درباره صورت‌های مالی اظهارنظر نکند، میلیون‌ها سرمایه‌گذار دچار زیان می‌شوند. از این رو یکی از جالب‌ترین و مهم‌ترین جنبه‌های حسابرسی، درگیر بودن آن با قضاوت^۲ و تصمیم‌گیری است (وحیدی الیزبی و راهداریان، ۱۳۸۷).

آنچه جامعه از حرفه حسابرسی انتظار دارد، ارائه گزارش حسابرسی با کیفیت به آن‌هاست. این ارزش افزوده‌ای است که تنها حسابرسی قادر به افزودن آن به اطلاعات مالی شرکت‌هاست. به عقیده هیئت کیفیت حسابرسی، این حرفه نتوانسته هم قدم با محیط پیرامون خود که به سرعت در حال تغییرات است گام بردارد، آن‌ها تأکید دارند که تحقیقات زیادی برای بررسی عوامل تأثیرگذار بر کیفیت حسابرسی و به‌طور خاص قضاوت‌های حسابرسی بایستی انجام شود و اهمیت این موضوع را یادآوری می‌کند. یکی از عوامل چالش‌برانگیز و تأثیرگذار بر قضاوت حرفه‌ای حسابرسی، خود حسابرس و ویژگی‌های فردی از جمله روحیات، حالات عاطفی و خلق‌وخوی او است که در اکثر فشارها و استرس‌های موجود در محیط کار حرفه‌ای از قبیل حرفه حسابرسی، می‌تواند تحت تأثیر قرار گرفته و باعث سوگیری در قضاوت‌های حسابرسان شود (فروغی و معتمدی، ۱۳۹۱).

یکی دیگر از عوامل شخصیتی بسیار مهم و تأثیرگذار بر قضاوت حرفه‌ای، همان‌گونه که خوش‌طینت و بستانیان (۱۳۸۶) نیز به آن اشاره کردند، مسائل اخلاقی است. اخلاق^۳ مجموعه ایدئال‌های جامعه است. پرهیزکاری و پاک‌دامنی تمایل فرد را به رعایت اخلاق نشان می‌دهد. پرهیزکاری پیروی از فضایل اخلاقی است که در ورای قوانین و مقررات قرار دارد (لیبی و ترنی،^۴ ۲۰۰۷). چنانچه حسابرس به صفات پرهیزکاری و پاک‌دامنی آراسته بوده و بر مبانی اخلاقی پایبند باشد، در قضاوت خود، منافع عموم و حقوق کسانی را که به او دسترسی ندارند و در انتخاب یا عزل او دخالتی ندارند، مورد توجه قرار خواهد داد، در غیر این صورت ضمن تظاهر به درستکاری، درصدد جلب منافع خود خواهد بود؛ بنابراین اخلاق (پایبند به مبانی و فضایل اخلاقی) بر قضاوت حرفه‌ای حسابرس اثر می‌گذارد (خوش‌طینت و بستانیان، ۱۳۸۶). یکی از مفاهیم مهم و تأثیرگذار در حوزه اخلاق، مفهوم هوش اخلاقی^۵ است. در واقع هوش اخلاقی مفهومی

1. Financial Statements Audited
2. Judgment
3. Moral
4. Libby & Thorney
5. Moral Intelligence

جدید در عرصه علم است که توسط لنیک و کیل^۱ در سال ۲۰۰۵ ابداع شده است (اصغری و قاسمی جوبنه، ۱۳۹۳). هوش اخلاقی ظرفیت ذهن افراد جهت تعیین این نکته مهم است که چگونه باید از اصول جهان شمول بشری در ارزش‌ها، اهداف و فعالیت‌های خودمان در زندگی استفاده کرد (لنیک و کیل، ۲۰۱۱). همچنین هوش اخلاقی به معنای تشخیص امور درست و غلط و تشخیص امور اخلاقی جهان شمول است (بوربا^۲، ۲۰۰۵).

هوش اخلاقی ظرفیت و توانایی درک درست از خلاف، داشتن اعتقادات اخلاقی قوی و عمل به آنها و رفتار در جهت صحیح و درست تعریف می‌شود (حاجیها و ملاسلطانی، ۱۳۹۵). هوش اخلاقی، به معنی توجه به زندگی انسان و طبیعت، رفاه اقتصادی و اجتماعی، ارتباطات باز و صادقانه و حقوق شهروندی است. اخلاق یکی از ارکان کار اجتماعی و زندگی مشترک است، داشتن هوش اخلاقی بالا باعث بهبود روابط اجتماعی و عملکرد بهتر اقدامات حرفه‌ای نظیر حسابرسی خواهد شد. عملکرد بهتر حسابرسان در نتیجه بیطرفی و داشتن استقلال ظاهری و باطنی محقق خواهد شد که یکی از عوامل مهم در این زمینه برخورداری حسابرسان از هوش اخلاقی بالا است، تا توان بی طرفی و رفتار اخلاقی مناسب در زمان تصمیم‌گیری و قضاوت را داشته باشند (علیپور، ۱۳۸۶).

بر اساس آن چه بیان شد، قضاوت حرفه‌ای حسابرسان یکی از فرایندهای بسیار مهم و پیچیده در زمینه مسائل اقتصادی و مالی می‌باشد، چرا که آنچه باعث سنجش اعتبار صورت‌های مالی اساسی (به‌عنوان منبع اصلی اطلاعات مالی شرکت‌ها و همچنین اصلی‌ترین مؤلفه برای تصمیم‌گیری و استفاده، استفاده‌کنندگان از صورت‌های مالی) مدنظر قرار می‌گیرد، گزارش حسابرسی^۳ مرتبط با صورت‌های مالی است. از طرفی فرایند حسابرسی، مبتنی بر قضاوت است و وظیفه حسابرس، قضاوت و اظهارنظر در خصوص صورت‌های مالی شرکت‌هاست و قضاوت نیز از ویژگی‌های شخصی شخص حسابرس تأثیر بسیار می‌پذیرد و ضعف و قوت این ویژگی‌ها می‌تواند قضاوت حرفه‌ای حسابرس را تحت تأثیر قرار دهد. یکی از بارزترین و مهم‌ترین این ویژگی‌های شخصیتی، اخلاق و مؤلفه‌های آن است. آگاهی نسبت به ویژگی‌های اخلاقی فرد حسابرس، می‌تواند در سنجش درستی قضاوت‌های حرفه‌ای او بسیار حائز اهمیت باشد. بنابراین پرداختن به این ویژگی‌های شخصیتی حسابرس اهمیت و ضرورت دارد. از این رو هدف پژوهش حاضر با علم به اهمیت ویژگی‌های اخلاقی در قضاوت حرفه‌ای حسابرسان بررسی تأثیر هوش اخلاقی بر قضاوت حرفه‌ای حسابرسان می‌باشد. ادامه مقاله به مبانی نظری و پیشینه پژوهش، فرضیه‌ها، روش‌شناسی، یافته‌های پژوهش و در نهایت نتیجه‌گیری و پیشنهاد اختصاص دارد.

مبانی نظری پژوهش

اخلاق مجموعه اصول و ارزش‌ها است. اخلاق الگوی ارتباطی میان افراد با رعایت حقوق افراد است. در واقع، اخلاق مسئولیت‌پذیری در قبال حقوق افراد را مشخص می‌کند. همان گونه که اشاره شد، اخلاق مجموعه‌ای از اصول و ارزش‌های معنوی است. بنابراین اخلاقیات با ارزش‌ها ارتباط تنگاتنگی دارند. در واقع اخلاق و رفتار انسان‌ها، ابزاری است

1. Lennick & Kiel
2. Borba
3. Auditing Report

که ارزش‌ها را به عمل تبدیل می‌کند. اخلاق یعنی اصول معنوی و ارزش‌هایی که بر رفتار شخص یا گروه، حاکم است و تعیین می‌کند که کار درست چیست و کار نادرست کدام است با این حال برخی دیگر از مسائل مانند اصول و ارزش‌های اخلاقی (مانند دل‌سوزی ارزش قائل شدن برای دیگران و غیره) به‌گونه‌ای نیست که بتوان تعریف واضح و روشنی از آن‌ها ارائه کرد؛ از این رو معمولاً این موارد در قوانین جایگاهی ندارند.

بر اساس بیانیه مفاهیم اساسی حسابرسی (۱۹۷۳)، حسابرسی فرایندی است منظم و با قاعده جهت جمع‌آوری و ارزیابی بی‌طرفانه شواهد درباره ادعاهای مربوط به فعالیت‌ها و وقایع اقتصادی به‌منظور تعیین درجه انطباق این ادعاها با معیارهای از پیش تعیین‌شده و گزارش نتایج به افراد ذی‌نفع (فروغی و معتمدی، ۱۳۹۱). یک فرد حرفه‌ای کسی است که واجد درجاتی از مسئولیت، عقلانیت، خردورزی و ملاحظات مربوط به رفاه عمومی جامعه است که عموماً و لزوماً در افراد غیرحرفه‌ای دیده نمی‌شود. بر مبنای این نگرش، حرفه یک پایگاه بشری مانند جامعه پزشکان، وکلا و حساب‌برسان است که اعضای آن بیش از سایر افراد جامعه خود را مقید به حصول رفاه عمومی می‌دانند و حتی حاضر هستند برای این هدف از ملاحظات شخصی نیز صرف‌نظر کنند. از منظر ساختاری یک حرفه‌ای باید دارای دانش عمومی سیستماتیک، نفوذ بر روی صاحب‌کار، حفظ منافع جدید در مقابل منافع شخصی، سیستم خودکنترلی، رسمیت قانونی به‌عنوان یک حرفه در جامعه و فرهنگ منحصربه‌فرد باشد. با وجود ابزارها و روش‌های مختلف مورد استفاده، حسابرسی بیش از هر چیز فرایندی قضاوتی بوده و حساب‌برسان در زمینه‌های گوناگون ملزم به تصمیم‌گیری و قضاوت می‌باشند. به همین خاطر می‌توان گفت که یکی از جالب‌ترین و مهم‌ترین جوانب حسابرسی، قضاوت‌هایی است که حساب‌برسان به‌عنوان بخشی از کار روزمره خود با آن سروکار دارند و به اعتقاد محققان، پاسخ تعداد زیادی از موضوعات و ابهامات که زاییده ماهیت حسابرسی است، تنها با اتکا بر قضاوت حرفه‌ای مقدور است.

طبق دیدگاه‌های مراجع حرفه‌ای همچون انجمن حسابداران رسمی کانادا^۱، عوامل مؤثر بر قضاوت حرفه‌ای در حسابرسی به ۲ دسته محیطی و ویژگی‌های شخصی حسابرس طبقه‌بندی شده‌اند. در سال‌های اخیر مراکز دانشگاهی و مراجع حرفه‌ای عوامل مؤثر و چالش‌برانگیز قضاوت حرفه‌ای در حسابرسی را به سه دسته کلی طبقه‌بندی کرده‌اند: ۱. حسابرس و ویژگی‌های فردی‌اش؛ ۲. وظیفه حسابرس؛ ۳. تعامل حسابرس با سایر مشارکت‌کنندگان در اجرای حسابرسی. حساب‌برسان برای اطمینان کلی و اظهارنظر حرفه‌ای باید وظایف مختلفی را انجام دهند. به این منظور عوامل فردی متنوعی از مجموع ویژگی‌های فردی حسابرس (از قبیل مهارت‌ها و شخصیت حسابرس) بر فرایند حسابرسی و نتیجه نهایی کار وی تأثیر می‌گذارد (فروغی و معتمدی، ۱۳۹۱).

هوش اخلاقی مفهومی جدید در عرصه علم است که توسط لنیک و کیل (۲۰۰۵) ابداع شده است. در واقع هوش اخلاقی ظرفیت ذهن افراد جهت تعیین این نکته مهم است که چگونه باید از اصول جهان شمول بشری در ارزش‌ها، اهداف و فعالیت‌های خودمان در زندگی استفاده کرد (لنیک و کیل، ۲۰۱۱). همچنین هوش اخلاقی به معنای تشخیص امور درست و غلط و تشخیص امور اخلاقی جهان شمول است (بوربا، ۲۰۰۵). در پژوهش حاضر جهت بررسی تأثیر هوش

اخلاقی، از مدل لنینک، کیل و جوردن^۱ (۲۰۱۱) که در آن برای هوش اخلاقی، ۱۰ مؤلفه در نظر گرفته‌اند: ۱. رفتار مستمر در جهت اصول، ارزش‌ها و باورها؛ ۲. راست‌گویی؛ ۳. ایستادگی برای حق؛ ۴. وفای به عهد؛ ۵. مسئولیت‌پذیری برای تصمیمات شخصی؛ ۶. اقرار به اشتباه‌ها و شکست‌ها؛ ۷. قبول مسئولیت برای خدمت به دیگران؛ ۸. اهمیت دادن به دیگران؛ ۹. توانایی در بخشش اشتباه‌های خود؛ ۱۰. توانایی در بخش اشتباه‌های دیگران.

همچنین در این پژوهش جهت بررسی قضاوت حرفه‌ای حسابرسان از مدل ارائه‌شده توسط خوش‌طینت و بستانیان (۱۳۸۶) که در آن برای قضاوت حرفه‌ای حسابرسان، ۸ مؤلفه استفاده شد که عبارت‌اند از: ۱. خبرگی؛ ۲. بی‌طرفی؛ ۳. اخلاق؛ ۴. شخصیت فردی و اجتماعی؛ ۵. شرایط بازار و حسابرسی؛ ۶. پاسخ‌گویی؛ ۷. استانداردهای حرفه‌ای؛ ۸. ابزارهای تصمیم‌گیری.

در همین راستا، پژوهش‌های تجربی به نتایج متفاوتی منتج شده‌اند. برای مثال، تان فان و همکاران (۲۰۲۱) در پژوهش خود نشان می‌دهند که عوامل انسانی، به‌ویژه هوش هیجانی، بر قضاوت حسابرس و پایداری حرفه‌ای وی تأثیر می‌گذارد. گلدوست و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهش خود نشان می‌دهند که ادراک اخلاقی دارای رابطه مستقیم با قضاوت اخلاقی نسبت به انواع هشداردهی مورد بررسی در این تحقیق نیست؛ اما هوش اخلاقی این رابطه را تا حد قابل ملاحظه‌ای تعدیل می‌کند. علاوه بر آن قضاوت اخلاقی بر انواع هشداردهی تأثیر چشمگیری داشته و هوش اخلاقی نیز می‌تواند نقش تعدیلگری مثبت در این بین ایفا کند. یافته‌های لینگ یانگ و همکاران (۲۰۱۷) نشان می‌دهد که تأثیر تعدیل‌کننده هوش هیجانی می‌تواند تمایل حسابرسان به رفتارهای ناکارآمد را کاهش داده و کیفیت حسابرسی را بهبود بخشد. علاوه بر این، هوش هیجانی سازوکار مهمی است که تأثیر انواع مختلف فشار بر قضاوت حسابرسان را تعدیل می‌کند. مجتبی عدیلی و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهش خود به این نتیجه رسیده‌اند که رفتار حسابرسان منعکس‌کننده ویژگی‌های شخصیتی آن‌ها هستند و ویژگی‌های شخصیتی تأثیر با اهمیتی بر انگیزه رفتاری آن‌ها دارد.

با توجه به مراتب فوق، فرضیه‌های پژوهش به شرح زیر تدوین می‌شود:

فرضیه اصلی: هوش اخلاقی بر قضاوت حرفه‌ای حسابرسان تأثیر معناداری دارد.

فرضیه‌های فرعی پژوهش به شرح ذیل ارائه می‌شود:

فرضیه فرعی اول: عمل کردن مبتنی بر اصول، ارزش‌ها و باورها بر قضاوت حرفه‌ای حسابرسان تأثیر معناداری دارد.

فرضیه فرعی دوم: راست‌گویی بر قضاوت حرفه‌ای حسابرسان تأثیر معناداری دارد.

فرضیه فرعی سوم: استقامت و پافشاری برای حق بر قضاوت حرفه‌ای حسابرسان تأثیر معناداری دارد.

فرضیه فرعی چهارم: وفای به عهد بر قضاوت حرفه‌ای حسابرسان تأثیر معناداری دارد.

فرضیه فرعی پنجم: مسئولیت‌پذیری برای تصمیمات شخصی بر قضاوت حرفه‌ای حسابرسان تأثیر معناداری دارد.

فرضیه فرعی ششم: اقرار به اشتباه‌ها و شکست‌ها بر قضاوت حرفه‌ای حسابرسان تأثیر معناداری دارد.

فرضیه فرعی هفتم: قبول مسئولیت برای خدمت به دیگران بر قضاوت حرفه‌ای حسابرسان تأثیر معناداری دارد.

فرضیه فرعی هشتم: فعالانه علاقه‌مند بودن به دیگران بر قضاوت حرفه‌ای حسابرسان تأثیر معناداری دارد.

فرضیه فرعی نهم: توانایی در بخشش اشتباه‌های خود بر قضاوت حرفه‌ای حسابرسان تأثیر معناداری دارد.
فرضیه فرعی دهم: توانایی در بخشش اشتباه‌های دیگران بر قضاوت حرفه‌ای حسابرسان تأثیر معناداری دارد.

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی و از نظر فرایند اجرای پژوهش، تحلیلی - استنباطی می‌باشد. قلمرو پژوهش از نظر موضوعی، بررسی تأثیر هوش اخلاقی بر قضاوت حرفه‌ای حسابرسان، از نظر مکانی، استان‌های اصفهان، چهارمحال و بختیاری و یزد و از نظر زمانی، سال ۱۴۰۰ است. جامعه آماری این پژوهش، حسابرسان دیوان محاسبات در سه استان اصفهان، چهارمحال و بختیاری و یزد است که بر این اساس نمونه‌ای شامل ۱۱۵ نفر انتخاب شد. ابزار گردآوری داده‌های پژوهش، پرسش‌نامه است که روش معتبر علمی محسوب می‌شود. بدین منظور از دو پرسش‌نامه هوش اخلاقی و قضاوت حرفه‌ای، استفاده شد. جهت سنجش پایایی پرسش‌نامه‌ها، از آزمون آلفای کرونباخ^۱ استفاده شد که طبق نتایج این آزمون (جدول‌ها ۱ و ۲)، تمامی سؤال‌های پرسش‌نامه‌ها از پایایی کافی برخوردارند و نتایج این آزمون، استفاده از این پرسش‌نامه‌ها را جهت گردآوری داده‌های مورد نیاز پژوهش، تأیید می‌کند. از تعداد ۱۱۵ پرسش‌نامه توزیع شده، تعداد ۱۰۴ پرسش‌نامه آن قابلیت استفاده داشتند و اطلاعات آن مورد تجزیه و تحلیل آماری قرار گرفت.

جدول ۱. نتایج آزمون آلفای کرونباخ برای پرسش‌نامه هوش اخلاقی

متغیرهای پژوهش	تعداد سؤال‌ها	آلفای کرونباخ
هوش اخلاقی	۴۰	۰/۹۵۴

منبع: یافته‌های پژوهش

جدول ۲. نتایج آزمون آلفای کرونباخ برای پرسش‌نامه قضاوت حرفه‌ای

متغیرهای پژوهش	تعداد سؤال‌ها	آلفای کرونباخ
قضاوت حرفه‌ای حسابرسان	۳۳	۰/۹۳۶

منبع: یافته‌های پژوهش

با توجه به نتایج جدول‌های ۱ و ۲ و با توجه به اینکه مقدار قابل قبول آزمون آلفای کرونباخ برای تأیید پایایی پرسش‌نامه، ۰/۷ است، پایایی پرسش‌نامه‌های پژوهش تأیید شد و نتایج این آزمون‌ها، استفاده از پرسش‌نامه‌های مدنظر پژوهش را تأیید کردند. همچنین از آزمون آلفای کرونباخ جهت سنجش پایایی تک‌تک سؤالات پرسش‌نامه نیز استفاده شد که نتایج آن‌ها نیز بر پایایی تمامی سؤال‌های پرسش‌نامه‌ها تأکید کردند که جهت رعایت اختصار، از آوردن این آزمون‌ها خودداری شد.

تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش با استفاده از آزمون اسپیرمن^۱ جهت آزمون فرضیه‌های پژوهش و آزمون فریدمن^۲ جهت رتبه‌بندی مؤلفه‌های متغیرهای پژوهش و با استفاده از نرم‌افزار آماری اسپس اس صورت پذیرفت. برای آزمون فرضیه‌های پژوهش، از آزمون آماری اسپیرمن استفاده شد. ضریب هم‌بستگی رتبه‌ای اسپیرمن توسط چارلز اسپیرمن^۳ (۱۹۴۵-۱۸۶۳) روان‌شناس و آماردان انگلیسی در سال ۱۹۰۴ معرفی شد. این ضریب، میزان هم‌بستگی رابطه میان دو متغیر ترتیبی را نشان می‌دهد. نحوه هم‌بستگی و ارتباط دو متغیر اهمیت زیادی دارد و از این راه می‌توان یکی از این دو متغیر را کنترل یا پیش‌بینی کرد. برای سنجش این نوع هم‌بستگی ضرایب گوناگونی به کار می‌رود که یکی از آن‌ها ضریب هم‌بستگی اسپیرمن است. همچنین جهت رتبه‌بندی تأثیر مؤلفه‌های هوش اخلاقی بر قضاوت حرفه‌ای حسابرسان، از آزمون فریدمن استفاده شد.

یافته‌های پژوهش

در ادامه، ضمن ارائه و توضیح نتایج آزمون اسپیرمن برای تک‌تک فرضیه‌های پژوهش، در قالب جدول‌های ۳ تا ۱۳ به رتبه‌بندی میزان تأثیر مؤلفه‌های هوش اخلاقی بر قضاوت حرفه‌ای حسابرسان با استفاده از آزمون فریدمن در قالب جدول ۱۴ پرداخته می‌شود.

نتایج آزمون فرضیه فرعی اول پژوهش

به‌منظور آزمون فرضیه فرعی اول پژوهش از آزمون اسپیرمن استفاده شده است. با توجه به جدول ۳، بین مؤلفه عمل کردن مبتنی بر اصول، ارزش‌ها و باورها و قضاوت حرفه‌ای حسابرسان در سطح اطمینان ۰/۰۱ هم‌بستگی مثبت و معناداری وجود دارد. بنابراین فرضیه فرعی اول در سطح اطمینان ۹۵ درصد رد نمی‌شود.

جدول ۳. نتایج آزمون اسپیرمن برای فرضیه فرعی اول

شماره سؤال	متن سؤال	ضریب اطمینان	ضریب هم‌بستگی
۱	من می‌توانم به‌طور شفاف اصول، ارزش‌ها و باورهایم که راهنمای اعمالم هستند را بیان کنم.	۰/۰۰۰	۰/۴۹۲
۱۱	زمانی که با یک تصمیم مهم روبرو می‌شوم، آگاهانه آن را با عمیق‌ترین اصول، ارزش‌ها و باورهایم مطابقت می‌دهم.	۰/۰۰۰	۰/۴۲۳
۲۱	دوستانم معتقدند که رفتارم با باورها و ارزش‌هایم مطابقت دارد.	۰/۰۰۰	۰/۳۹۳
۳۱	همکارانم معتقدند رفتارم با ارزش‌ها و باورهایم بسیار سازگار است.	۰/۰۰۰	۰/۴۲۲

منبع: یافته‌های پژوهش

نتایج آزمون فرضیه فرعی دوم پژوهش

فرضیه فرعی دوم بیان می‌کند که راست‌گویی بر قضاوت حرفه‌ای حسابرسان تأثیر مثبت و معناداری دارد. به‌منظور آزمون

1. Spearman
2. Friedman
3. Charles Spearman

فرضیه فرعی دوم پژوهش از آزمون اسپیرمن استفاده شده است. با توجه به جدول ۴، بین مؤلفه راست‌گویی و قضاوت حرفه‌ای حسابرسان در سطح اطمینان ۰/۰۱ هم‌بستگی مثبت و معناداری وجود دارد. بنابراین فرضیه فرعی دوم در سطح اطمینان ۹۵ درصد رد نمی‌شود.

جدول ۴. نتایج آزمون اسپیرمن برای فرضیه فرعی دوم

شماره سؤال	متن سؤال	ضریب اطمینان	ضریب هم‌بستگی
۲	من حقیقت را می‌گویم مگر اینکه دلایل اخلاقی مهمی مانع شود.	۰/۰۰۱	۰/۳۲۷
۱۲	دوستانم در صداقت و درستکاری به من اعتماد می‌کنند.	۰/۰۰۰	۰/۴۱۶
۲۲	همکارانم من را به‌عنوان انسان درستکاری می‌شناسند.	۰/۰۰۰	۰/۳۳۷
۳۲	من قادرم بازخوردهای منفی را به‌درستی منتقل کنم.	۰/۰۰۱	۰/۳۲۷

منبع: یافته‌های پژوهش

نتایج آزمون فرضیه فرعی سوم پژوهش

فرضیه فرعی سوم بیان می‌کند که استقامت و پافشاری برای حق بر قضاوت حرفه‌ای حسابرسان تأثیر مثبت و معناداری دارد. به‌منظور آزمون فرضیه فرعی سوم پژوهش از آزمون اسپیرمن استفاده گردیده است. با توجه به جدول ۵ استقامت و پافشاری برای حق بر قضاوت حرفه‌ای حسابرسان تأثیر مثبت و معناداری دارد. بنابراین فرضیه فرعی سوم در سطح اطمینان ۹۵ درصد رد نمی‌شود.

جدول ۵. نتایج آزمون اسپیرمن برای فرضیه فرعی سوم

شماره سؤال	متن سؤال	ضریب اطمینان	ضریب هم‌بستگی
۳	من معمولاً با کسی که ببینم کار نادرستی انجام می‌دهد مخالفت می‌کنم.	۰/۰۰۰	۰/۳۸۳
۱۳	اگر من باور داشته باشم که افراد مافوقم کارهای نادرستی انجام می‌دهند آن‌ها را به چالش می‌کشم.	۰/۰۰۰	۰/۳۹۵
۲۳	اگر من بدانم که در محل کارم رفتارهای غیراخلاقی و غیر قانونی رخ می‌دهد، آن‌ها را گزارش خواهم کرد، حتی اگر موقعیت شغلی ام به خطر افتد.	۰/۰۰۳	۰/۲۹۲
۳۳	همکارانم اذعان دارند که من فردی هستم که روی عقایدم محکم می‌ایستم.	۰/۰۰۰	۰/۴۳۹

منبع: یافته‌های پژوهش

نتایج آزمون فرضیه فرعی چهارم پژوهش

فرضیه فرعی چهارم بیان می‌کند که وفای به عهد بر قضاوت حرفه‌ای حسابرسان تأثیر مثبت و معناداری دارد. به‌منظور آزمون فرضیه فرعی چهارم پژوهش از آزمون اسپیرمن استفاده گردیده است. با توجه به جدول ۶ وفای به عهد بر قضاوت حرفه‌ای حسابرسان تأثیر مثبت و معناداری دارد. بنابراین فرضیه فرعی چهارم در سطح اطمینان ۹۵ درصد رد نمی‌شود.

جدول ۶. نتایج آزمون اسپیرمن برای فرضیه فرعی چهارم

شماره سؤال	متن سؤال	ضریب اطمینان	ضریب هم‌بستگی
۴	زمانی که من برای انجام کاری موافقت می‌کنم، آن را تا آخر دنبال می‌کنم.	۰/۰۰۳	۰/۲۸۵
۱۴	دوستان و همکارانم من را به خوش قولی می‌شناسند.	۰/۰۰۰	۰/۳۶۵
۲۴	زمانی که موقعیتی پیش آید که ممکن است نتوانم سر قولم باشم یا کسانی که درگیر این مسئله بوده‌اند مشورت می‌کنم.	۰/۰۰۱	۰/۳۲۳
۳۴	دوستانم من را به‌عنوان محرم راز خود می‌دانند.	۰/۰۰۰	۰/۴۱۱

منبع: یافته‌های پژوهش

نتایج آزمون فرضیه فرعی پنجم پژوهش

فرضیه فرعی پنجم بیان می‌کند که مسئولیت‌پذیری برای تصمیمات شخصی بر قضاوت حرفه‌ای حسابرسان تأثیر مثبت و معناداری دارد. به‌منظور آزمون فرضیه فرعی پنجم پژوهش از آزمون اسپیرمن استفاده گردیده است. با توجه به جدول ۷ مسئولیت‌پذیری برای تصمیمات شخصی بر قضاوت حرفه‌ای حسابرسان تأثیر مثبت و معناداری دارد. بنابراین فرضیه فرعی پنجم در سطح اطمینان ۹۵ درصد رد نمی‌شود.

جدول ۷. نتایج آزمون اسپیرمن برای فرضیه فرعی پنجم

شماره سؤال	متن سؤال	ضریب اطمینان	ضریب هم‌بستگی
۵	وقتی تصمیمی می‌گیرم و نتیجه آن اشتباه از آب در می‌آید به اشتباهم اعتراف می‌کنم.	۰/۰۸	۰/۱۷۳
۱۵	زمانی که اشتباه می‌کنم مسئولیت اصلاح آن را می‌پذیرم.	۰/۰۰۰۱	۰/۳۰۹
۲۵	همکارانم معتقدند که من به‌طور مستقل تصمیم می‌گیرم.	۰/۰۰۰	۰/۳۳۹
۳۵	وقتی کارهایم خوب پیش نمی‌رود من دیگران یا شرایط محیط را مقصر نمی‌دانم.	۰/۰۰۱۸	۰/۲۳۲

منبع: یافته‌های پژوهش

نتایج آزمون فرضیه فرعی ششم پژوهش

فرضیه فرعی ششم بیان می‌کند که اقرار به اشتباه‌ها و شکست‌ها بر قضاوت حرفه‌ای حسابرسان تأثیر مثبت و معناداری دارد. به‌منظور آزمون فرضیه فرعی ششم پژوهش از آزمون اسپیرمن استفاده گردیده است. با توجه به جدول ۸، بین مؤلفه اقرار به اشتباه‌ها و شکست‌ها و قضاوت حرفه‌ای حسابرسان برای سؤال ۶، ۱۶ و ۲۶ در سطح اطمینان ۰/۰۱ و سؤالات ۳۶ در سطح اطمینان ۰/۰۵ هم‌بستگی مثبت و معناداری وجود دارد. بنابراین فرضیه فرعی ششم در سطح اطمینان ۹۵ درصد رد نمی‌شود.

جدول ۸. نتایج آزمون اسپیرمن برای فرضیه فرعی ششم

شماره سؤال	متن سؤال	ضریب اطمینان	ضریب هم‌بستگی
۶	من اشتباهات و شکست‌هایم را می‌پذیرم.	۰/۰۰۶	۰/۲۶۶
۱۶	من نتایج و پیامدهای اشتباهاتم را می‌پذیرم.	۰/۰۰۰۲	۰/۳۰۱
۲۶	من از اشتباهاتم به‌عنوان فرصتی برای بهبود عملکردم استفاده می‌کنم.	۰/۰۰۰	۰/۴۲۹
۳۶	من اشتباهاتم را با همکارانم در میان می‌گذارم تا آن‌ها را برای خطرپذیری ترغیب کنم.	۰/۰۳۳	۰/۲۱۰

منبع: یافته‌های پژوهش

نتایج آزمون فرضیه فرعی هفتم پژوهش

فرضیه فرعی هفتم بیان می‌کند که قبول مسئولیت برای خدمت به دیگران بر قضاوت حرفه‌ای حسابرسان تأثیر مثبت و معناداری دارد. به‌منظور آزمون فرضیه فرعی هفتم پژوهش از آزمون اسپیرمن استفاده گردیده است. با توجه به جدول ۹، بین مؤلفه قبول مسئولیت برای خدمت به دیگران و قضاوت حرفه‌ای حسابرسان برای سؤال‌های ۷، ۱۷ و ۲۷ در سطح اطمینان ۰/۰۱ وجود دارد و برای سؤال ۳۷ در سطح اطمینان ۰/۰۵ هم‌بستگی معنادار وجود ندارد. بنابراین قبول مسئولیت برای خدمت به دیگران بر قضاوت حرفه‌ای حسابرسان تأثیر معناداری دارد. بنابراین فرضیه فرعی هفتم در سطح اطمینان ۹۵ درصد رد نمی‌شود.

جدول ۹. نتایج آزمون اسپیرمن برای فرضیه فرعی هفتم

شماره سؤال	متن سؤال	ضریب اطمینان	ضریب هم‌بستگی
۷	همکارانم معتقدند من در کنار انجام کارهایم به دیگران نیز کمک می‌کنم.	۰/۰۰۰	۰/۳۵۵
۱۷	رویکرد غالب من خدمت به دیگران است.	۰/۰۰۰	۰/۴۱۶
۲۷	من به نیازهای رشدی و پیشرفت همکارانم توجه کنم.	۰/۰۰۰	۰/۴۶۱
۳۷	مقدار قابل‌توجهی از وقتم را برای کمک به همکارانم صرف می‌کنم.	۰/۵۹۳	۰/۰۵۳

منبع: یافته‌های پژوهش

نتایج آزمون فرضیه فرعی هشتم پژوهش

فرضیه فرعی هشتم بیان می‌کند که فعالانه علاقه‌مند بودن به دیگران بر قضاوت حرفه‌ای حسابرسان تأثیر مثبت و معناداری دارد. به‌منظور آزمون فرضیه فرعی هشتم پژوهش از آزمون اسپیرمن استفاده گردیده است. با توجه به جدول ۱۰، بین مؤلفه فعالانه علاقه‌مند بودن به دیگران و قضاوت حرفه‌ای حسابرسان برای سؤال ۸ در سطح اطمینان ۰/۰۵ و برای سؤالات ۱۸، ۲۸ و ۳۸ در سطح اطمینان ۰/۰۱ هم‌بستگی معنادار وجود دارد. بنابراین فرضیه فرعی هشتم در سطح اطمینان ۹۵ درصد رد نمی‌شود.

جدول ۱۰. نتایج آزمون اسپیرمن برای فرضیه فرعی هشتم

شماره سؤال	متن سؤال	ضریب اطمینان	ضریب هم‌بستگی
۸	من پس از ملاقات با افراد جدید، ارادت خالصانه‌ام را نسبت به آن‌ها نشان می‌دهم.	۰/۰۲۸	۰/۳۱۵
۱۸	من حقیقتاً به افرادی که با آن‌ها معاشرت می‌کنم به دور از هیچ‌گونه چشم‌داشتی علاقه‌مندم.	۰/۰۰۰	۰/۴۱۶
۲۸	همکارانم معتقدند که من فردی دلسوز و مهربان هستم.	۰/۰۰۰	۰/۳۵۸
۳۸	چون من همکارانم را دوست دارم، از تلاش‌هایشان برای دستیابی به اهدافشان حمایت می‌کنم.	۰/۰۰۰	۰/۳۵۶

منبع: یافته‌های پژوهش

نتایج آزمون فرضیه فرعی نهم پژوهش

فرضیه فرعی نهم بیان می‌کند که توانایی در بخشش اشتباه‌های خود بر قضاوت حرفه‌ای حسابرسان تأثیر مثبت و معناداری دارد. به‌منظور آزمون فرضیه فرعی نهم پژوهش از آزمون اسپیرمن استفاده گردیده است. که نتایج آن در جدول ۱۱ ارائه شده است. با توجه به جدول ۱۱، بین مؤلفه توانایی در بخشش اشتباه‌های خود و قضاوت حرفه‌ای حسابرسان برای کلیه سؤالات این مؤلفه در سطح اطمینان ۰/۰۱ هم‌بستگی معنادار وجود دارد. بنابراین فرضیه فرعی نهم در سطح اطمینان ۹۵ درصد رد نمی‌شود.

جدول ۱۱. نتایج آزمون اسپیرمن برای فرضیه فرعی نهم

شماره سؤال	متن سؤال	ضریب اطمینان	ضریب هم‌بستگی
۹	من از جنبه‌های مثبت اشتباهات گذشته‌ام و اینکه این اشتباهات درس‌های ارزشمندی برای رسیدن به موفقیت هستند، احساس خوبی دارم.	۰/۰۰۰	۰/۴۳۸
۱۹	من تلاش می‌کنم که روی اشتباهاتم پافشاری نکنم.	۰/۰۰۱	۰/۳۳۰
۲۹	همکارانم معتقدند که من نگرشی واقع‌بینانه نسبت به اشتباهات و شکست‌هایم دارم.	۰/۰۰۱	۰/۳۳۵
۳۹	با وجود اینکه در زندگی اشتباهات زیادی داشته‌ام، اما می‌توانم خودم را ببخشم و به پیش بروم.	۰/۰۰۰	۰/۴۰۲

منبع: یافته‌های پژوهش

نتایج آزمون فرضیه فرعی دهم پژوهش

فرضیه فرعی دهم بیان می‌کند که توانایی در بخشش اشتباه‌های دیگران بر قضاوت حرفه‌ای حسابرسان تأثیر مثبت و معناداری دارد. به‌منظور آزمون فرضیه فرعی دهم پژوهش از آزمون اسپیرمن استفاده گردیده است. با توجه به جدول ۱۲،

بین مؤلفه توانایی در بخشش اشتباه‌های دیگران و قضاوت حرفه‌ای حساب‌برسان برای کلیه سؤالات این مؤلفه در سطح اطمینان ۰/۰۱ هم‌بستگی معنادار وجود دارد. بنابراین فرضیه فرعی دهم در سطح اطمینان ۹۵ درصد رد نمی‌شود.

جدول ۱۲. نتایج آزمون اسپیرمن برای فرضیه فرعی دهم

شماره سؤال	متن سؤال	ضریب اطمینان	ضریب هم‌بستگی
۱۰	من قادر به بخشیدن و فراموش کردن هستم، حتی زمانی که فرد خطایی جدی انجام داده باشد.	۰/۰۰۰	۰/۳۳۶
۲۰	وقتی که من فردی را می‌بخشم، درمی‌یابم که این کار به نفع همه بوده است.	۰/۰۰۰	۰/۴۰۸
۳۰	من می‌پذیرم که افراد اشتباه خواهند کرد.	۰/۰۰۰	۰/۳۴۲
۴۰	حتی زمانی که مردم اشتباه می‌کنند، باز هم من به آن‌ها اعتماد می‌کنم.	۰/۰۰۰	۰/۳۸۳

منبع: یافته‌های پژوهش

نتایج آزمون فرضیه اصلی پژوهش

فرضیه اصلی پژوهش بیان می‌کند که هوش اخلاقی بر قضاوت حرفه‌ای حساب‌برسان تأثیر مثبت و معناداری دارد. به‌منظور آزمون فرضیه اصلی پژوهش از آزمون اسپیرمن استفاده گردیده است. با توجه به جدول ۱۳، بین متغیر هوش اخلاقی و قضاوت حرفه‌ای حساب‌برسان در سطح اطمینان ۰/۰۱ هم‌بستگی مثبت و معناداری وجود دارد. بنابراین هوش اخلاقی بر قضاوت حرفه‌ای حساب‌برسان تأثیر مثبت و معناداری دارد. بنابراین فرضیه اصلی پژوهش در سطح اطمینان ۹۵ درصد رد نمی‌شود.

جدول ۱۳. نتایج آزمون اسپیرمن برای فرضیه اصلی

شماره سؤالات	ضریب اطمینان	ضریب هم‌بستگی
۱-۴۰	۰/۰۰۰	۰/۶۱۶

منبع: یافته‌های پژوهش

رتبه‌بندی میزان تأثیر مؤلفه‌های هوش اخلاقی بر قضاوت حرفه‌ای حساب‌برسان

در این بخش و پس از آزمون فرضیه‌های پژوهش و با توجه به اینکه تمامی فرضیه‌های پژوهش مورد تأیید قرار گرفتند، به رتبه‌بندی مؤلفه‌های هوش اخلاقی بر اساس میزان تأثیر بر قضاوت حرفه‌ای حساب‌برسان با استفاده از آزمون فریدمن در قالب جدول ۱۴ پرداخته می‌شود.

جدول ۱۴. نتایج آزمون رتبه‌بندی فریدمن

رتبه	نام مؤلفه	میزان تأثیر
۱	وفای به عهد	۶/۸۷
۲	اقرار به اشتباهات و شکست‌ها	۶/۸۵
۳	توانایی در بخشش اشتباهات خود	۶/۶۸
۴	عملکرد مبتنی بر اصول، ارزش‌ها و باورها	۶/۱۰
۵	راست‌گویی	۶/۰۸
۶	فعالانه علاقه‌مند بودن به دیگران	۵/۷۸
۷	مسئولیت‌پذیری برای تصمیمات شخصی	۵/۷۸
۸	قبول مسئولیت برای خدمت به دیگران	۵/۷۰
۹	استقامت و پافشاری برای حق	۴/۹۰
۱۰	توانایی در بخشش اشتباهات دیگران	۴/۸۶

منبع: یافته‌های پژوهش

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

با بروز تحولات عظیم در عرصه صنعت و بروز انقلاب صنعتی، شرکت‌های بزرگ سهامی پدید آمدند و چرخه‌ای اقتصاد جوامع را در دستان خود گرفتند. این شرکت‌ها از سرمایه‌صدها و هزاران سرمایه‌گذاری تشکیل می‌شوند که به امید کسب منافع و سودآوری اقدام به سرمایه‌گذاری در این شرکت‌ها می‌کنند. با توجه به مشغله‌های به وجود آمده در زندگی روزمره و همچنین پیچیدگی‌های به وجود آمده در فعالیت‌های شرکت‌ها و وسعت فعالیت آن‌ها، امکان نظارت مستقیم و کسب آگاهی کامل از فعالیت‌های شرکت‌ها برای سرمایه‌گذاران وجود ندارد. اینجاست که بحث ابزارهای نظارتی و کسب اطمینان از فعالیت شرکت‌ها مطرح می‌شود و نقش حرفه حسابرسی بسیار پر رنگ می‌شود. در واقع سرمایه‌گذاران، صورت‌های مالی شرکت‌ها را به‌عنوان یکی از کامل‌ترین و بهترین و در بسیاری موارد، تنها ابزار برای نظارت و کسب آگاهی از نحوه فعالیت شرکت‌ها می‌دانند و از آن استفاده می‌کنند؛ اما با وجود پدیده‌ای به نام مدیریت سود و تضاد منافع میان مدیران و سرمایه‌گذاران، نیاز به کسب اطمینان از صحت تهیه صورت‌های مالی احساس می‌شود که این وظیفه بر دوش حسابرسان گذاشته شده است تا با بررسی و اعلام نظر، استفاده‌کنندگان را از نحوه تهیه صورت‌های مالی آگاه کنند. بنابراین حسابرسان همواره درگیر قضاوت هستند. قضاوت درباره این که آیا صورت‌های مالی شرکت‌ها به‌درستی و بر اساس اصول و استانداردهای مربوطه تهیه گردیده است یا نه؟ نکته قابل تأمل در این میان این است که حسابرسان نیز به دنبال مدیران و سایر افراد به دنبال کسب منافع بیشتر هستند و ممکن است عوامل مختلفی قضاوت آن‌ها را تحت تأثیر قرار دهد. با توجه به این که حسابرسان نیز همچون سایر انسان‌ها دارای شخصیت هستند و از آن بسیار تأثیر می‌پذیرند، یکی از مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار بر قضاوت حرفه‌ای آن‌ها، ویژگی‌های شخصیتی آن‌ها است.

در این پژوهش تأثیر یکی از ابعاد مهم ویژگی‌های شخصیتی حسابرسان، یعنی هوش اخلاقی بر قضاوت حرفه‌ای

آن‌ها با استفاده از ده مؤلفه هوش اخلاقی بررسی و تأثیر هر یک از این مؤلفه‌ها در قالب فرضیه‌های پژوهش بر قضاوت حرفه‌ای حسابرسان آزمون شد. این مؤلفه‌ها عبارت‌اند از: ۱. عملکرد مبتنی بر اصول، ارزش‌ها و باورها؛ ۲. راست‌گویی؛ ۳. استقامت و پافشاری برای حق؛ ۴. وفای به عهد؛ ۵. مسئولیت‌پذیری برای تصمیمات شخصی؛ ۶. اقرار به اشتباه‌ها و شکست‌ها؛ ۷. قبول مسئولیت برای خدمت به دیگران؛ ۸. فعالانه علاقه‌مند بودن به دیگران؛ ۹. توانایی در بخشش اشتباه‌های خود؛ ۱۰. توانایی در بخشش اشتباه‌های دیگران.

با توجه به نتایج جدول‌های ۳ تا ۱۳ می‌توان نتیجه گفت که تأثیر هر ده مؤلفه هوش اخلاقی بر قضاوت حرفه‌ای حسابرسان تأیید شد. همچنین، تأثیر فرضیه اصلی پژوهش یعنی تأثیر هوش اخلاقی بر قضاوت حرفه‌ای حسابرسان نیز با ضریب هم‌بستگی بسیار زیاد (۰/۶۱۶) تأیید شد. پس از تأیید تأثیر تمامی مؤلفه‌های هوش اخلاقی بر قضاوت حرفه‌ای حسابرسان، در قسمت پایانی پژوهش به رتبه‌بندی مؤلفه‌های هوش اخلاقی بر اساس میزان تأثیر آن‌ها بر قضاوت حرفه‌ای حسابرسان پرداخته شد. نتایج این رتبه‌بندی بدین ترتیب است: رتبه ۱ مؤلفه وفای به عهد با میزان تأثیر ۶/۸۷، رتبه ۲ مؤلفه اقرار به اشتباه‌ها و شکست‌ها با میزان تأثیر ۶/۸۵، رتبه ۳ مؤلفه توانایی در بخشش اشتباه‌های خود با میزان تأثیر ۶/۶۸، رتبه ۴ مؤلفه عملکرد مبتنی بر اصول، ارزش‌ها و باورها با میزان تأثیر ۶/۱۰، رتبه ۵ مؤلفه راست‌گویی با میزان تأثیر ۶/۰۸، رتبه ۶ مؤلفه فعالانه علاقه‌مند بودن به دیگران با میزان تأثیر ۵/۷۸، رتبه ۷ مؤلفه مسئولیت‌پذیری برای تصمیمات شخصی با میزان تأثیر ۵/۷۸، رتبه ۸ مؤلفه قبول مسئولیت برای خدمت به دیگران با میزان تأثیر ۵/۷۰، رتبه ۹ مؤلفه استقامت و پافشاری برای حق با میزان تأثیر ۴/۹۰ و رتبه ۱۰ مؤلفه توانایی در بخشش اشتباه‌های دیگران با میزان تأثیر ۴/۸۶ است.

در مقام مقایسه پژوهش با پژوهش‌های مشابه، می‌توان به پژوهش حساس یگانه و مقصودی (۱۳۹۰) اشاره کرد که در آن پژوهش محققان به بررسی تأثیر ارزش‌های اخلاقی در قضاوت حرفه‌ای حسابرس پرداختند و آن‌ها نیز به این نتیجه رسیدند که ارزش‌های اخلاقی و آئین رفتار حرفه‌ای بر قضاوت حرفه‌ای حسابرسان تأثیر مثبت دارد. همچنین خوش‌طینت و بستن‌ان (۱۳۸۶) در پژوهشی که انجام دادند به این نتیجه رسیدند که عوامل مختلفی از جمله پایبندی به مبانی اخلاقی بر قضاوت حرفه‌ای حسابرسان تأثیرگذار است. با توجه به فرضیه‌های پژوهش و نتایج تجزیه و تحلیل‌های آماری داده‌های گردآوری‌شده، پیشنهاد می‌شود که شرکت‌ها در انتخاب حسابرسان خود، داشتن سطح بالای هوش اخلاقی حسابرسان را با توجه به مؤلفه‌های ارائه‌شده در این پژوهش، مدنظر قرار دهند. همچنین با توجه به اینکه هوش اخلاقی، اکتسابی است و مؤلفه‌های آن قابل تقویت و تغییرپذیر می‌باشند، به مدیران مؤسسات حسابرسی پیشنهاد می‌شود برای انجام قضاوت‌های حرفه‌ای درست توسط حسابرسان خود، برنامه‌هایی در راستای تقویت و بالا بردن سطح هوش اخلاقی حسابرسان خود مانند برگزاری دوره‌های آموزش اخلاق و... طراحی کنند. به پژوهشگران نیز پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های مشابه‌ای به بررسی سایر ابعاد شخصیتی بر قضاوت حرفه‌ای حسابرسان بپردازند.

منابع

اصغری، فرهاد؛ قاسمی جوبنه، رضا (۱۳۹۳). بررسی رابطه بین هوش اخلاقی و گرایش‌های مذهبی با رضایت زناشویی در معلمان متأهل. *مشاوره و روان‌درمانی خانواده*، ۴(۱)، ۶۵-۸۵.

حاجیه‌ها، زهره؛ ملاسلطانی، جمال (۱۳۹۵). بررسی رابطه هوش عاطفی و هوش تحلیلی با عملکرد حسابرسان. *حسابداری مدیریت*، ۲۸(۳)، ۳۹-۵۲.

حساس یگانه، یحیی و مقصودی، امید (۱۳۹۰). ارزش‌های اخلاقی در قضاوت حرفه‌ای حسابرس، *اخلاق در علوم و فناوری*، ۱۶(۱)، ۶۳-۷۴.

خوش طینت، محسن؛ بستانین، جواد (۱۳۸۶). قضاوت حرفه‌ای در حسابرسی. *مطالعات تجربی حسابداری مالی*، ۵(۱۸)، ۲۵-۵۷.
عدیلی، مجتبی؛ خدای پور، احمد؛ پورحیدری، امید (۱۳۹۸). بررسی تأثیر فرهنگ اخلاقی موسسه حسابرسی و تیپ‌های شخصیتی حسابرسان بر عینیت حسابرس. *فصلنامه تحقیقات حسابداری و حسابرسی، انجمن حسابداری ایران*، ۱۲ (۴۶)، ۵-۲۰.

علیپور، رضا (۱۳۸۶). راه‌کارهای پیشگیری از فساد مالی و اقتصادی. *دانش حسابرسی*، ۲(۶)، ۳۷-۴۳.
فروغی، داریوش و معتمدی، مهدی (۱۳۹۱). تأثیر روحیه بر قضاوت‌های حرفه‌ای حسابرسان، *مجله حسابداری و مدیریت مالی*، ۱۰(۳)، ۲۹-۵۴.

گلدوست، مجید؛ طالب نیا، قدرت‌الله؛ اسماعیل‌زاده مقری، علی؛ رهنمای رودپشتی، فریدون و رویایی، رمضانعلی (۱۳۹۸). تحلیل رابطه ادراک اخلاقی و قضاوت اخلاقی شاغلان حرفه حسابداری در بخش عمومی نسبت به هشداردهی تخلفات مالی: نقش تعدیلگر هوش اخلاقی. *دانش حسابرسی*، ۱۹ (۷۶)، ۱۴۷-۱۶۸.

وحیدی الیزبی، ابراهیم؛ راهداریان، آذر (۱۳۸۷). ارزیابی عوامل موثر بر قضاوت حسابرسان و تعیین درجه اهمیت آن در کشف تحریف صورت‌های مالی. *مطالعات تجربی حسابداری مالی*، ۶(۲۴)، ۱۱۷-۱۴۶.

References

- Asghari, F. & Ghasemi Jobaneh, R. (2014). Survey on the Relationship between Moral Intelligence and Religious Orientations with Marital Satisfaction among Married Teachers. *Family Counseling and Psychotherapy*, 4(1), 65-85. (in Persian)
- Borba, M. (2005). *The step by step plan to building moral intelligence, Nurturing kids heart and souls*. National educator award, national council of self- esteem. Josseybass.
- Foroughi, D. & Motamedi, M. (2012). The effect of morale on the professional judgments of auditors. *Journal of Accounting and Financial Management*, 3(10), 29-54. (in Persian)
- Goldoost, M., Talebnia, Gh., Esmailzadeh Moghari, A., Rahnama Rudposhti, F. & Royaei, R. (2020). Analyzing the Relationship between Ethical Perception and Ethical Judgment of Accounting Professionals in the Public Sector Towards Warning of Financial Violations: The Modifying Role of Ethical Intelligence. *Auditing knowledge*, 19 (76), 147-168. (in Persian)
- Phan, H.T., Nguyen, P.H., Nguyen, C.T., Thi Vo, T.T. & Nguyen, T.T. (2021). Effect of emotional intelligence on auditors' judgment and audit sustainability: Empirical evidence from Vietnam. *Problems and Perspectives in Management*, 19(2), 333-345.
- Hajiha, Z., Mola Sultani, J. (2016). The Investigation of Relationship between Ethical Intelligence & Performance of Independent Auditors. *Ethics in science and Technology*. 11 (1), 105-116. (in Persian)

- Hasas Yegane, Y. & Maghsodi, O. (2011). Ethics in professional auditor judgments. *Ethics in science and Technology*, 6 (1), 63-74. (in Persian)
- Khoshtinat, M., Bostanian, J. (2007). Professional Judgment in Auditing. *Empirical Studies in Financial Accounting*, 5(18), 25-57. (in Persian)
- Lennick, D., Kiel, F. & Jordan, K. (2011). *Moral Intelligence: Enhancing Business Performance And Leadership Success In Turbulent Times*. New Jersey: Pearson Education.
- Lennick, D. & Kiel, F. (2011). *Enhancing business performance and leadership success in turbulent times*", Pearson education, inc prentice hall Isbn.
- Lennick, D. & Kiel, F.K. (2005). *Moral intelligence*. Pearson Education, Inc. Prentice Hall. ISBN 0-13-149050-8.P. 1-7.
- Libby, T. & Thorne, L. (2007). The Development Of Auditors Virtue. *Journal Of Business Ethics*, 71(1), 89-99.
- Vahidi Elysseai, E., Rahdaryan, A. (2008). Appraisal Influencing Factors on Auditor's Judgment and Determining the Materiality Degree on Misstatement Detection of Financial Statements. *Empirical Studies in Financial Accounting*, 6(24), 117-146. (in Persian)
- Yang, L., Brink, A.G. & Wier, B. (2017). The impact of emotional intelligence on auditor judgment. *International Journal of Auditing*, 1-15.